

3.3 «Алаш» қозғалысы және ұлттық мемлекет идеясы – 2 сағат

Жоспар:

1. Қазақ зиялылары және олардың ХХ ғ. басындағы Қазақстандағы қоғамдық-саяси қызметі
2. Ресейдегі Ақпан буржуазиялық-демократиялық революциясы және оның Қазақстанға әсері. Ұлт зиялыларының Уақытша үкімет органдарындағы қызметі. Облыстық қазақ съездерінің маңызы
3. Бірінші Жалпықазақ съезі және «Алаш» партиясын құру туралы шешім

Әдістемелік нұсқау: Тақырыпты қарастырғанда студенттер ең алдымен «Алаш» қозғалысының ХХ ғасырдың басында қазақ қоғамдық-саяси ойы мен ұлттық сананың дамуына маңызды кезең болғанын түсінуі қажет. Қазақ интеллигенциясы сол кезеңде тек ағартушылар, жазушылар, ғалымдар ретінде ғана емес, сонымен бірге өз халқына өз бетінше даму және өзін-өзі анықтау құқығын қамтамасыз етуге тырысқан белсенді саясаткерлер ретінде де әрекет еткенін көрсету маңызды. Қозғалыс жетекшілерінің өмірбаяны мен идеялық мұрасымен танысу ерекше мәнге ие: Ә. Бөкейханов, А. Байтұрсынов, М. Дулатов, Ж. Аймауытов, М. Жұмабаев және тағы басқалар. Олардың қызметі мәдени-ағартушылық бастамаларды, білім беру жобаларын, билік органдарында жұмыс істеуді және саяси күресті біріктірді. Студенттер үшін ХХ ғасырдың басындағы интеллигенция арқылы қазақ қоғамына жаңашылдық, демократия, ұлттық бірлік идеялары және өз мемлекетін қалыптастыру қажеттілігінің қалай енгенін түсіну маңызды. 1917 жылғы Ақпан революциясы шешуші кезең болды: ол қазақ элитасының Ресей мен өңірлердегі саяси өмірге қатысуына жаңа мүмкіндіктер ашты.

Студенттер қазақ интеллигенциясының өкілдері Уақытша үкіметтің органдарына қалай кіргенін және осы трибуна арқылы халық мүддесін қорғағанын талдауы керек. Қазақ облыстық съездерінің қызметін, олардың автономия қажеттігі, мектептер ашу, ұлттық баспа мен басқару жүйесін дамыту туралы шешімдерін қарастыру маңызды. Осы кезеңнің кульминациясы – 1917 жылғы шілдеде Орынбор қаласында өткен Бірінші Қазақ съезі. Сол жерде қазақ халқының мүддесін білдіретін «Алаш» саяси партиясын құру туралы тағдырлы шешім қабылданды. Студенттер партия бағдарламаларын, оның мақсаттарын – автономияға қол жеткізу, білімді дамыту, қоғамдағы құқықтық негіздерді нығайту, жеке тұлғаның құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз етуді егжей-тегжейлі зерделеуі керек. «Алаш» қозғалысын зерттеу студенттерге ұлттық мемлекет идеясының бастауын көруге, автономия мен тәуелсіздік үшін күрестің тарихи терең тамырлары барын түсінуге және ХХ ғасыр басындағы саяси идеялар мен қазіргі Қазақстанның мемлекеттілігін нығайту бағыты арасындағы сабақтастықты сезінуге мүмкіндік береді.

Реферат тақырыптары:

1. «Иттифак әл-Муслимин» (Мұсылмандар одағы) ұйымының Ресей мұсылмандарының қоғамдық-саяси қозғалысын қалыптастырудағы рөлі.
2. Мұсылман қайырымдылық қоғамдары және олардың қызметі.
3. Ұлттық интеллигенция өкілдерінің уақытша үкімет органдарындағы қызметі.
4. Міржақып Дулатов: «Алаш» қозғалысына қатысуы және әдеби шығармашылығы.

БӨЖ бойынша бақылау сұрақтары

3 - Блок. Жаңа дәуірдегі Қазақстан (XVIII – XX ғасырдың басы)

3.1 Жаңа заман дәуіріндегі Қазақстан.

3.2 XIX ғасырдың бірінші жартысындағы халық ақындарының азаттық күресіндегі рөлі.

3.3 Қазақ интеллигенциясының саяси, мәдени-ағартушылық қызметін зерттеудегі жаңа тәсілдер.

Негізгі әдебиеттер:

1. Қазақстан тарихы (көне заманнан бүгінге дейін). Бес томдық. 2 - том. – Алматы: «Атамұра», 1998. - 640 б.
2. Кумеков Б.Е. Государство кимаков в IX-XI вв. – Алма-Ата, Наука, 1972. – 695 с.
3. Кәрібаев Б.Б. Қазақ хандығының құрылу тарихы. – Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2014. – 520 б.
4. Султанов Т.И. Поднятые на белой кошме. Ханы казахских степей. Астана: Астана Даму, 2006. – 256 с.
5. Кляшторный С. Г., Султанов Т. И. Государства и народы Евразийских степей. Древность и средневековье. СПб.: Петербургское Востоковедение, 2004. – 368 с.
6. История Казахстана. – Алматы, Алматы кітап, 2016. – 458 б.